

ТУРИСТИЧНА ІНДУСТРІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Ореста Бордун¹, Віра Шевчук²

¹Львівський національний університет імені Івана Франка,
79000, м. Львів, вул. Дорошенка, 41
e-mail: oresta.bordun@lnu.edu.ua

²Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008, м. Львів, просп. Свободи, 18
e-mail: vira.shevchuk@lnu.edu.ua

Анотація. Проаналізовано показники роботи туристичного бізнесу в Україні у період пандемії COVID-19 на основі чого надано пропозиції щодо організації роботи туристичної індустрії загалом та надання державної підтримки туристичним підприємствам зокрема. Визначено, що у період 2019–2020 років в Україні закрито близько півтисячі туристичних підприємств, а переорієнтація на вітчизняного споживача у зв'язку з обмеженням на закордонні поїздки суттєво змінила доходи у туристичному бізнесі. Розроблено і обґрунтовано пропозиції щодо підтримання туристичної індустрії, зокрема: надання пільг щодо місцевих податків та зборів для підприємств туристичного бізнесу; підтримання розвитку місцевого МСП у туристичній сфері; формування переліку об'єктів критичної інфраструктури та правил їх підтримки в період пандемії; налагодження постійної ефективної комунікації місцевої влади та громади із питань політики протидії COVID-19; збір та аналіз інноваційних ідей щодо підтримки економічної діяльності в період карантинних обмежень та постковідного економічного відновлення тощо. Запропоновано виділення медичного туризму як пріоритетного у постковідний період розвитку економіки.

Ключові слова: туристична індустрія, туристичні оператори, туристичні агенти, туристичний збір, пандемія COVID-19.

Постановка проблеми. Туризм вважають одним з найперспективніших напрямів соціально-економічного розвитку: упродовж останніх десятиліть він демонстрував стабільні темпи зростання. У 2019 році туризм вносив близько десятої частини у світовий ВВП і саме в цій галузі створювалося кожне четверте нове робоче місце, тому останніми роками галузь навіть називали глобальним драйвером світової економіки [16]. Хоча туристична індустрія розвивалася значно швидше, ніж світова економіка загалом, проте у час пандемії та загального карантину на поїздки туристичний бізнес переживає найбільше випробування за останнє століття. Економічні показники розвитку туризму суттєво знизились і можна констатувати загальну збитковість туристичної

діяльності в усьому світі, проте сьогоднішнє суспільство має запобігти знищенню туристичного бізнесу, який, крім економічних показників, має ще суспільну значущість – забезпечення потреби людства у подорожах, адже це феномен людської природи, який ще й досі не розгаданий психологами. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на розвиток туристичного бізнесу: зменшилась кількість суб'єктів підприємницької діяльності, вітчизняна готельна індустрія майже повністю переорієнтувалась на внутрішнього туриста, оскільки іноземних туристів в Україні стало суттєво менше, ніж українських туристів.

Пандемія COVID-19 зіграла вирішальну роль в зменшенні кількості подорожей за кордон для людей у всьому світі, і, зокрема, в Україні, на сьогодні ми можемо лише оцінювати збитки спричинені карантинними заходами за останні півтора роки. Однак така ситуація стала поштовхом для відкриття нових туристичних ринків та стрімкого розвитку внутрішнього туризму. Водночас дуже важливою сьогодні є державна підтримка туристичної індустрії, яка за рахунок застосування пільг, комунікації, інформатизації, заохочення інновацій, стимулювання малого та середнього підприємництва тощо дозволить зберегти та розвинути туристичний бізнес як в умовах пандемії, так і на етапі відновлення діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням туристичної індустрії займається широке коло як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед актуальних статей варто виокремити праці Мазараки А., Ткаченко Т. І. та Гладкого А. [6], які також брали активну участь у розробці Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020–2022 роки [9].

Значна увага туристичній індустрії, як найбільш динамічному сектору економіки в докризовий період COVID-19, приділяється науково-дослідними організаціями: здійснюють моніторинг змін в обсягах туристичної діяльності, туристичних потоків, безпеки туристів. За результатами такого моніторингу сформовано звіт ЄБРР «Пандемія COVID-19 і її наслідки у сфері туризму в Україні» [8], дані цього звіту були також висвітлені на багаточисельних конференціях.

Пошуком виходу з кризи туристичної індустрії України, спричиненої пандемією COVID-19, займаються також науковці львівських ЗВО: Гринкевич С. С., Васильців Т. Г., Ільчук О. О., Белікова С. О. [3], які вивчили досвід державної політики з питань туризму у країнах, що посідають лідируючі позиції в світі. Автори виявили, що обов'язковим елементом антикризового управління є створення окремого керівного органу, який відповідає за ефективність туристичної діяльності. Також виділено головну проблему та чинники низької ефективності використання туристичного потенціалу України – недосконалість та слабкість інституційного та нормативно-правового забезпечення розвитку туризму, що проявляється у відсутності органу державного управління туризмом України.

Значну увагу подоланню кризових наслідків пандемії приділяють науковці країн, де туризм є пріоритетним сектором економіки. Так, Shih-Shuo Yeh з Тайваню

розробив покрокову стратегію виходу з кризи, спричиненої пандемією COVID-19 [15]. Група іспанських науковців Rafael Robina-Ramírez, Marcelo Sánchez-Oro Sánchez, Héctor Valentín Jiménez-Naranjo, José Castro-Serrano визначила 17 показників сталого розвитку громади, де туризм є важливою статтею доходів, використовуючи висновки проведених фокус-інтерв'ю з 161 туристичним підприємством [14]. За результатами цього дослідження ключовими показниками збалансованого розвитку туризму є участь громади у прийнятті рішень органів туристичної влади та підсилення центральної влади місцевими кластерами, трастами та іншими регіональними об'єднаннями.

Низка наукових публікацій присвячена окремим елементам туристичної індустрії, як от досліджені зміни в організації роботи вітчизняної сфери гостинності, які спричинені запровадженням карантину та особливих умов праці цих закладів в Україні, в статті З. Я. Шацької та А. А. Шевель [12].

Особливості оцінювання збалансованого розвитку готельної індустрії України в умовах пандемії COVID-19 сформульовані також і у спільних дослідженнях О. Бордун та В. Шевчук [1, 13]. Водночас у цих працях не надано конкретних пропозицій з підтримання готельного бізнесу в Україні на державному рівні у період ковідних обмежень.

Незважаючи на значну кількість публікацій, не вирішеними залишаються питання ефективної співпраці державних органів управління з суб'єктами туристичного бізнесу, що дозволить останньому подолати виклики та кризові явища, зумовлені карантинними заходами під час світової пандемії COVID-19.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити проблеми туристичної індустрії України та обґрунтування і формулювання системи заходів підтримки туристичного бізнесу України у час пандемії коронавірусу і на етапі відновлення діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологічною основою статті послужили теорії та концепції територіальної організації туристичної діяльності, сформовані у вітчизняній і західній суспільній науці. Роботу виконано відповідно до загальної методології економічних досліджень, з дотриманням принципів системного та комунікаційних підходів, територіального та раціонального природокористування і регіональної цілісності. Для накопичення емпіричного матеріалу в роботі використано методи соціологічних досліджень.

Українським законодавством визначено як поняття туризму і учасників відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, так і суб'єктів, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність [10]. Зауважимо, що туристична сфера діяльності, або іншими словами туристична індустрія, складається з сукупності різноманітних галузей, що формують туристичний продукт, який на шляху до кінцевого споживача об'єднує послуги всіх задіяних у виробництві підприємств (рис.).

Порівняно з 2018 роком, коли ще не було паніки та примусових санепідеміологічних заходів від ВООЗ та МОЗУ, в Україні функціонувало 1833 туристичних підприємств юридичних осіб і 2460 одиниць фізичних осіб-підприємців, загалом 4393 підприємства.

Схема туристичної індустрії (укладено за [10])

В кінці 2019 року вже далися ознаки перші скасовані тури та закриття кордонів і туристичні підприємства рятувались тим, що переходили на іншу форму власності, але й це не допомогло і у 2020 році загальна кількість туристичних підприємств по Україні становила 3867 одиниць, з яких 1561 юридичної форми власності і 2306 фізичні особи-підприємці. Отже, загальна кількість туристичних підприємств у 2020 році скоротилась на 426 одиниць у порівнянні з 2018 роком (табл. 1).

Викликає занепокоєння державних органів влади і всіляко заохочуються заходи державної допомоги підприємствам туристичного бізнесу, проте вони впроваджуються надто пізно і назад дороги для багатьох туристичних фірм вже немає. Отож, необхідний аналіз здійснення державної підтримки туристичному бізнесу і рекомендації для покращення її освоєння.

Основний економічний показник діяльності туристичної індустрії – це туристичний збір, величина якого залежить від коефіцієнту, встановленого рішенням місцевих органів влади та від кількості туристів у регіоні. Обсяг надходжень від сплати туристичного збору у I півріччі 2019 року склав 57,9 млн грн., що на 71,2 % більше, ніж у I півріччі 2018 року (у I півріччі 2018 року – 33,8 млн грн.), а загалом за 2019 рік він становив 196 млн грн. [7].

Таблиця 1

Динаміка кількості туристичних підприємств різних форм власності у 2018–2020 рр.*

	2018			2019			2020			Відхилення (2019/2018)		Відхилення (2020/2018)	
	Усього	У тому числі		Усього	У тому числі		Усього	У тому числі		Абс. од.	Відн., %	Абс. од.	Відн., %
		Туриоператори	Турагенти		Екск. бюро	Туриоператори		Турагенти	Екск. бюро				
Юридичні особи, од.	1 833	529	1 243	61	538	1 259	-	1 561	452	1 109	-	-272	-14,84
Фізичні особи-підприємці, од.	2 460	0	2 322	138	0	2 644	153	2 306	0	2 306	-	-154	-6,26
Усього	4 293	529	3 565	199	538	3 903	153	3 867	452	3 415	-	-426	-9,92

* Укладено за [4].

У першій половині 2020 року було сплачено 68,4 млн грн., але загалом за 2020 рік надійшло 130 млн грн., що на 66 млн грн. менше ніж в 2019 році. Такий спад безумовно пояснюється пандемією. ТОП-5 областей України за найбільшими обсягами надходжень від сплати туристичного збору, що надійшли до місцевих бюджетів, за 2020 рік: м. Київ – 34,7 млн грн; Львівська обл. – 11,8 млн грн; Одеська обл. – 15,2 млн грн; Київська обл. – 9,8 млн грн; Харківська обл. – 6,6 млн грн. Понад 6 млн грн. сплатили Закарпатська та Запорізька області: 6,4 млн грн. та 6,2 млн грн. відповідно. Максимально поруч в рейтингу опинилися Івано-Франківська (5,6 млн грн.) та Дніпропетровська (5,59 млн грн.) області. Замикає десятку лідерів Миколаївська область (4,6 млн грн.) [5].

У першій половині 2021 року було сплачено 69,4 млн грн., що показує тенденцію зросту показника, з них з них 43,3 млн грн. та 26, 2 млн грн. сплачено юридичними та фізичними особами відповідно. Лідерами по сплаті туристичного збору за останні півроку залишились Київська обл. та м. Київ. За останні три місяці в півтора рази виріс показник Одеської, Закарпатської, Львівської областей. Загалом, ця п'ятірка лідерів принесла 58% від усієї суми туристичного збору у 2021 році. Найменші показники зафіксовані у Тернопільській (298,1 тис. грн.), Кіровоградській (353,2 тис. грн.) та Чернівецькій (385,7 тис. грн.) областях [5]. Таким чином, спостерігається приріст в 1,2 % сплаченого туристичного збору за першу половину 2021 року у порівнянні з аналогічним показником 2020 року.

Якщо аналізувати абсолютні дані кількості відвідувачів України за перше півріччя 2021 року, то спостерігаємо ріст кількості відвідувачів до України на 9 % в порівнянні з другим півріччям 2020 року. За цей рік Україна прийняла півтора мільйони осіб з різних країн, однак цей показник на 31% менший в порівнянні з аналогічним періодом минулого року (тоді кількість іноземців в Україні становила 2 млн осіб) та на 75% менший за показник аналогічного періоду 2019 року, коли кількість іноземних гостей досягла майже 6 мільйонів. Спостерігаємо значний приріст відвідувачів за другий квартал 2021 року, їхня кількість в 4 рази перевищила кількість осіб, прийнятих за відповідний період 2020 року і сягнула 3,4 млн осіб [4].

У структурі туристичного потоку до України збільшилася частка туристів з країн Азії. Хоча європейські туристи складають 70% від їх загальної кількості, проте цей показник на 10% менший від минулорічного показника, а представники країн Азійського регіону – 24% (на 8% більше ніж в 2020 році), 2,8% приїхали з Північної Америки та лише 1,7% – громадяни Африканського континенту. Особливо зросла кількість туристів з таких країн як Саудівська Аравія (їхня чисельність зросла в 40 разів, та становить 14 тис. осіб, в той час як за аналогічний період 2020 року в Україну приїхало лише 350 громадян), США (кількість туристів зросла на 69,6% в порівнянні з минулим роком, та досягла 34 тис.), Ізраїль (ріст на 26%, кількість туристів 26,6 тис.), та Країн Закавказзя (на 100% зросла кількість туристів з Вірменії (7 тис.), майже на 40% збільшилась кількість туристів з Грузії (становить 15,5 тис.) та на 67% зріс показник туристів з Азербайджану (16 тис.). Традиційними ринками для України залишаються Молдова (368 тис.), Росія (198 тис.), Румунія (109 тис.), Білорусь (96 тис.) та Туреччина (93 тис.) [4].

Друга особливість туристичного потоку під час пандемії та обмеження на поїздки за кордон – це переорієнтація на внутрішнього туриста, який значно поступається прибутками іноземцям. Якщо аналізувати туриста під час пандемії на прикладі міста Львова, то його профіль дуже змінився – це найманий працівник, що заробляє 6–20 тис. грн., подорожує в компанії друзів чи родичів. До Львова приїхав потягом, а зупинився переночувати у хостелі чи апартаментах. Здебільшого, його мандрівка розпочинається у п'ятницю, триває 2-4 дні та має на меті відпочинок, прогулянки старовинним Львовом та занурення в атмосферу культури й мистецтва [11].

Самі ж українці вже нарешті подолали страх і почали подорожувати більше. У новій туристичній реальності на перший план виходить не лише вартість туру та певні вподобання, а й враховуються карантинні обмеження, правила в'їзду до країни та ситуація з поширенням COVID-19. У першому півріччі 2021 року українці на 15% більше виїжджали за кордон, ніж у минулому році. Всього виїхало 5,7 млн громадян України. Традиційним туристичним напрямком залишаються такі країни – Туреччина (становить 774 тис.) та Єгипет (кількість туристів збільшилась на 88 % та сягає 705 тис.) [4].

Під час пандемії з'явилися нові туристичні центри, куди починають їхати все більше українців, наприклад, Домініканська Республіка – ріст на 238 % та становить 35 тис. туристів, а це на 5 тис. людей більше, ніж тих, які відвідали Болгарію за аналогічний період. Серед інших країн: Катар (11,5 тис.), Мальдіви (10 тис. відвідувачів, що дорівнює кількості українців до Франції за цей же період), Танзанія (7 тис. відвідувачів), Шрі Ланка (2,5 тис. відвідувачів) тощо [4].

В Україні для обслуговування туристичних потоків задіяно 3162 підприємств готельного господарства різних форм власності з загальною одноразовою місткістю 567,3 тис. місць, які виконують одну з найважливіших функцій у сфері обслуговування туристів [12]. Введення в Україні карантину від березня 2020 року паралізувало по суті роботу усіх закладів розміщення туристів, проте згідно Розпорядження уряду від 18 травня 2020 року № 32 «Щодо деяких вимог до протиепідемічних заходів при послабленні карантину» [8], вітчизняні готелі не зобов'язані зачинятися на період карантину. Урядом розроблено тимчасові рекомендації роботи роботі готелів, які включають основні 11 вимог обслуговування клієнтів у час пандемії. Невеликі готелі у малих містах швидше за все не відкриваються вже ніколи, проте великі та тематичні заклади розміщення найближчим часом відновлять свої показники діяльності.

Не дивлячись на пандемію та карантинні обмеження ринок готельної індустрії України продовжує розвиватись. Відкрились у період кінця 2019–2020 року гібрид-готелі або комбоготелі та концептуальні хостели, як інтеграційні форми підприємств в індустрії гостинності. Так, в Києві 2019 року відкрилося кілька оригінальних об'єктів, зокрема Globe gunner – це сучасний готельний хаб, а також перший у світі хостел у колишніх вагонах метро на Подолі. Після трьох років повної реконструкції, мережа готелів Premier відкрила найбільший п'ятизірковий готель в Одесі – Premier Hotel Odesa у липні 2020 року. У Львові запрацював «!FEST HOTEL» в районі Підзамче, де інтер'єр виконаний в стилі арт, на стінах можна прочитати та побачити історію старого Львова (дата відкриття - 21 лютого 2020 року). У Залізному Порті 1 липня 2020 року

відкрився дизайнерський готель «Autobiography», який налічує 46 номерів та інші [2].

Складні умови діяльності в період пандемії COVID-19 вплинули на зменшення надходжень у бюджет від туризму, тому необхідно підтримати ті підприємства, що залишились, щоб не позбутись такої надзвичайно важливої сфери господарства як туризм, щоб Україна з туристичним потенціалом на рівні Франції не опинилася за туристичними прибутками на рівні центральних країн Африки.

Пандемія COVID-19 дала поштовх для консолідації органів влади та громадських організацій, які спільними зусиллями розпочали порятунок туристичної індустрії. На нашу думку необхідно посилювати комунікацію між Урядом та органами місцевого самоврядування з тим, щоб при прийнятті відповідних рішень адекватно враховувати цілі та можливості різних громад щодо підтримки економічної активності. Цей досвід необхідно розвивати і впроваджувати як обов'язковий компонент діяльності.

Проведений аналіз туристичної діяльності України у джерелах [1, 13] та розкриття проблем туристичної індустрії в період пандемії COVID-19 у даній статті дозволили сформулювати такі пропозиції щодо її підтримання:

1. Продовження практики скасування або хоча б зменшення місцевих податків та зборів. Адже це якомога краще підтримає готелі, які більшу частину року стоять порожніми. Мова йде про податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок для юридичних осіб (третя група); єдиний податок для суб'єктів підприємницької діяльності-фізичних осіб; транспортний податок; плату за землю (у складі податку на майно); збір за місяць для паркування транспортних засобів та туристичний збір. Звичайно, практика надання таких пільг вимагає вдосконалення, але саме зараз це підтримало б значну кількість підприємств туристичної індустрії.

2. Формування переліку об'єктів критичної інфраструктури та правил їх підтримки в період пандемії, враховуючи значення для економіки та суспільства в цілому. Такий перелік та правила їх підтримки на центральному та місцевому рівнях повинні бути закріплені спеціальним законодавчим або нормативним актом.

3. Створення національного інформаційного ресурсу, який би акумулював інформацію щодо заходів місцевої влади, спрямованих на підтримку економічної активності. Такий ресурс міг би стати своєрідною платформою «горизонтального» професійного спілкування представників органів місцевого самоврядування з відповідних проблем.

4. Налагодження постійної ефективної комунікації місцевої влади та громади за допомогою місцевих інформаційних ресурсів із питань політики протидії COVID-19.

5. Організація експрес-дослідження ситуації у туристичній сфері економіки, що дозволить адекватно оцінити вплив карантинних обмежень на місцеву економіку і прийняти відповідне рішення.

6. Використання відповідних міжнародних інформаційних ресурсів, які акумулюють інформацію щодо заходів підтримки економічної активності, передусім, на рівні муніципалітетів. Такі ресурси, як правило, створюються різного роду міжнародними об'єднаннями міст, національними асоціаціями органів місцевої влади. При цьому окремі українські міста є членами окремих міжнародних асоціацій.

7. Підтримання розвитку місцевого малого та середнього підприємництва (МСП) у туристичній сфері: розробка стратегії та плану розвитку МСП, набір відповідних інструментів підтримки, напрацьовані формати діалогу бізнесу та влади тощо, адже МСП найбільше потерпає унаслідок пандемії COVID-19, оскільки не має значних фінансових та матеріальних ресурсів.

8. Збір та аналіз інноваційних ідей щодо підтримки економічної діяльності в період карантинних обмежень та постковідного економічного відновлення. Ідеться саме про активний пошук ідей, які можна порівняно швидко втілити в життя. Для цього можна скористатись таким інструментами як хакатони, конкурси тощо.

9. Виділення медичного туризму, як пріоритетного у постковідний період розвитку економіки. Власне, медичний туризм – один із тих напрямів, який може бути найбільш перспективним у міжсезоння. Це підтверджують висновки зі статті [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз діяльності туристичної індустрії України у динаміці показав погіршення показників 2020–2021 років порівняно з 2018–2019 роками, зокрема: загальна кількість туристичних підприємств у 2020 році скоротилась на 426 одиниць у порівнянні з 2018 роком; за 2020 рік надійшло до бюджетів туристичного збору 130 млн грн., що на 66 млн грн. менше ніж в 2019 році; за перше півріччя 2021 року Україна прийняла півтора мільйони осіб з різних країн, однак цей показник на 31% менший в порівнянні з аналогічним періодом 2020 року та на 75% менший за показник аналогічного періоду 2019 року. Водночас спостерігається позитивна динаміка щодо деяких показників в галузі туризму у 2021 році у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року, а саме: спостерігається приріст в 1,2 % сплаченого туристичного збору за першу половину 2021 року у порівнянні з I півріччям 2020 року; відбувся значний приріст відвідувачів за другий квартал 2021 року, їхня кількість в 4 рази перевищила кількість осіб, прийнятих за відповідний період 2020 року; зросла кількість туристів з таких країн як Саудівська Аравія (їхня чисельність зросла в 40 разів, та становить 14 тис. осіб, в той час як за аналогічний період 2020 року в Україну приїхало лише 350 громадян), а також зі США, Ізраїлю, Країн Закавказзя, Грузії та Азербайджану; українці на 15% більше виїжджали за кордон, ніж у минулому році.

Отже, ми дійшли до висновку, що сьогодні вкрай важливо консолідувати діяльність органів влади та громадських організацій, а також посилювати комунікацію між Урядом та органами місцевого самоврядування, щоб підтримати економічну активність в галузі туризму. Як пропозиції щодо підтримання туристичної індустрії України пропонуємо такі: надання пільг щодо місцевих податків та зборів для підприємств туристичного бізнесу, а також підтримання розвитку місцевого МСП у туристичній сфері; формування переліку об'єктів критичної інфраструктури та правил їх підтримки в період пандемії з закріпленням цього переліку і правил у спеціальному законодавчому або нормативному акті; створення національного інформаційного ресурсу, який би акумулював інформацію щодо заходів місцевої влади, спрямованих на підтримку економічної активності в туристичній галузі, а також використання відповідних міжнародних інформаційних ресурсів; налагодження постійної ефективної комунікації місцевої влади та громади із питань політики протидії COVID-19, організація експрес-дослідження ситуації

у туристичній сфері економіки; збір та аналіз інноваційних ідей щодо підтримки економічної діяльності в період карантинних обмежень та постковідного економічного відновлення; виділення медичного туризму як пріоритетного у постковідний період розвитку економіки.

Проведений аналіз показників діяльності туристичної індустрії України виявив проблеми та дає змогу сформулювати пропозиції з її підтримання у період пандемії та на етапі відновлення. Надані пропозиції можуть бути використані для розробки майбутньої ефективної Комплексної стратегії розвитку туризму України.

Список використаних джерел

1. Бордун О., Шевчук В. Особливості оцінювання збалансованого розвитку готельної індустрії України в умовах коронавірусної пандемії. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2020. Випуск 58. С. 274–285.
2. Відкриття року у готельній сфері URL: https://ukraineawards.com/?fbclid=IwAR1f4zcfqIdTV7zUnc0ATMV38sAALy_A7VQ-3-ZbgN37GKNfoZ2W_UgTz8I
3. Гринкевич С., Васильців Т., Ільчук О., Белікова С. Іноземний досвід впровадження заходів економічної безпеки у туристичну сферу в умовах невизначеності. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2020. №27. С. 4–9.
4. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Державне Агентство Розвитку Туризму. За першу половину 2021 року регіони сплатили близько 70 млн. грн. туристичного збору URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/zapersh-polovinu-2021-roku-regioni-splatili-blizko-70-mln-grn-turistichnogo-zboru>
6. Мазаракі А., Ткаченко Т., Гладкий О. Світовий туризм у період пандемії COVID-19. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2020. № 5. С. 27–41.
7. Міністерство економіки України. Інформація щодо фінансово-економічних показників сфери туризму та курортів (2017–2019 роки) (за даними Державної фіскальної служби України). URL: www.me.gov.ua
8. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму. Оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>
9. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020–2022 роки. Постанова Кабінету міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-stimulyuvannya-ekonomiki-534-270520>
10. Про туризм. Закон України № 324/95-ВР від 15.09.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr#Text>
11. Рабійчук О. Який він, український турист у Львові? URL: https://lviv.travel/ua/news/iakii-vin-ukrayinskii-turist-u-lvovi?fbclid=IwAR1DgnlSOe1Dr3AaQQt_foBygoC4099KFQneS_QnatZfoYryNH4yelVvBsl
12. Шацька З. Я., Шевель А. А. Організація роботи підприємств готельної сфери в умовах пандемії covid-19. Ефективна економіка. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8249>

13. Шевчук В., Бордун О., Бабенко В. Застосування факторного аналізу для дослідження збалансованого розвитку туристичної дестинації (на прикладі України). Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С. 103–109.
14. Ramírez R. R., Sánchez M. S., Naranjo H. V., Serrano J. C. Tourism governance during the COVID 19 pandemic crisis: A proposal for a sustainable model to restore the tourism industry. *Environment, Development and Sustainability*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01707-3>
15. Shih-Shuo Y. Tourism recovery strategy against COVID-19 pandemic. *Tourism Recreation Research*. 2021. VOL. 46. P. 188-194. URL: <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1805933>
16. WTTC implores G20 leaders to save the Travel and Tourism sector and recognizes the Kingdom of Saudi Arabia's leadership. URL: <https://wttc.org/News-Article/WTTC-implores-G20-leaders-to-save-the-Travel-Tourism-sector-and-recognizes-the-Kingdom-of-Saudi-Arabia-s-leadership>

References

1. Bordun O., Shevchuk V. (2020) Osoblyvosti otsinyuvannya zbalansovanoho rozvytku hotel'noyi industriyi Ukrayiny v umovakh koronavirusnoyi pandemiyi [Features of assessment of balanced development of the hotel industry of Ukraine in the conditions of a coronavirus pandemic] *Bulletin of Lviv University. The series is economic*. № 58. 274–285 [in Ukrainian].
2. Vidkryttya roku u hotel'niy sferi (2020) [Opening of the year in the hotel industry] Retrieved from: https://ukraineawards.com/?fbclid=IwAR1f4zcFqIdTV7zUnc0ATMV38sAALy_A7VQ-3-ZbgN37GKNfoZ2W_UgTz8I [in Ukrainian].
3. Hrynkevych S., Vasyt'siv T., Il'chuk O., Byelikova S. Inozemnyy dosvid vprovadzhennya zakhodiv ekonomichnoyi bezpeky u turystychnu sferu v umovakh nevyznachenosti (2020) [Foreign experience in implementing economic security measures in the tourism sector in conditions of uncertainty] *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. №27. 4–9. [in Ukrainian].
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Turystychna diyal'nist' v Ukrayini (2021) [State Statistics Service of Ukraine. Tourist activity in Ukraine] Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Derzhavne Ahentstvo Rozvytku Turyzmu. Za pershu polovynu 2021 roku rehiony splyatly blyz'ko 70 mln. hrn. turystychnoho zboru (2021) [State Agency for Tourism Development. In the first half of 2021, the regions paid about UAH 70 million. tourist tax] Retrieved from: <https://www.tourism.gov.ua/blog/za-pershu-polovinu-2021-roku-regioni-splatili-blizko-70-mln-grn-turystychnogo-zboru> [in Ukrainian].
6. Mazaraki A., Tkachenko T., Hladkyy O. Svitovyy turyzm u period pandemiyi COVID-19 (2020) [World tourism during the COVID-19 pandemic] *Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*. № 5. 27–41 [in Ukrainian].
7. Ministerstvo ekonomiky Ukrayiny. Informatsiya shchodo finansovo-ekonomichnykh pokaznykiv sfery turyzmu ta kurortiv (2017–2019 roky) (2020) [Ministry of Economy of Ukraine. Information on financial and economic indicators of tourism and resorts (2017–2019)] Retrieved from: www.me.gov.ua [in Ukrainian].
8. Pandemiya COVID-19 ta yiyi naslidky u sferi turyzmu. Onovlennya do dokumentu «Dorozhnya karta konkurentospromozhnoho rozvytku sfery turyzmu v Ukrayini» (2020) [The COVID-19 pandemic and its implications for tourism. Update to the document

- «Roadmap for competitive development of tourism in Ukraine»] Retrieved from: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi prohramy stymulyuvannya ekonomiky dlya podolannya nehatyvnykh naslidkiv, sprychynenykh obmezhuval'nymy zakhodamy shchodo zapobihannya vynyknennyu i poshyrennyu hostroyi respiratornoyi khvoroby COVID-19, sprychynenoyi koronavirusom SARS-CoV-2, na 2020—2022 roky. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 27 travnya 2020 r. № 534. (2020) [On approval of the State program of economic stimulation to overcome the negative effects caused by restrictive measures to prevent the occurrence and spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2, for 2020-2022. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of May 27, 2020 № 534] Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-stimulyuvannya-ekonomiki-534-270520> [in Ukrainian].
 10. Pro turyzm. Zakon Ukrainy № 324/95-VR vid 15.09.1995 r. (1995) [About tourism. Law of Ukraine № 324/95-BP of 15.09.1995] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text> [in Ukrainian].
 11. Rabiychuk O. Yakyi vin, ukrayins'kyi turyst u L'vovi? (2021) [What is he like, a Ukrainian tourist in Lviv?] Retrieved from: https://lviv.travel/ua/news/iakii-vin-ukrayinskii-turist-u-lvovi?fbclid=IwAR1DgnlSOe1Dr3AaQQt_foBygoC4099KFQneS_QnatZfoYryNH4yelVvBsl [in Ukrainian].
 12. Shats'ka Z. Ya., Shevel' A. A. (2020) Orhanizatsiya roboty pidpnyemstv hotel'noyi sfery v umovakh pandemiyi covid-19 [The organization of work of the enterprises of hotel sphere in the conditions of pandemic covid-19]. *Efficient economy*. № 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8249> [in Ukrainian].
 13. Shevchuk V., Bordun O., Babenko V. Zastosuvannya faktornoho analizu dlya doslidzhennya zbalansovanoho rozvytku turystychnoyi destynatsiyi (na prykladi Ukrainy) (2020) [Zastosuvannya faktornoho analizu dlya doslidzhennya zbalansovanoho rozvytku turystychnoyi destynatsiyi (na prykladi Ukrainy)]. *Scientific view: economics and management*. № 4 (70). 103-109 [in Ukrainian].
 14. Ramírez R. R., Sánchez M. S., Naranjo H. V., Serrano J. C. Tourism governance during the COVID 19 pandemic crisis: A proposal for a sustainable model to restore the tourism industry (2021). *Environment, Development and Sustainability*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01707-3>
 15. Shih-Shuo Y. Tourism recovery strategy against COVID-19 pandemic. *Tourism Recreation Research* (2021). VOL. 46. 188-194. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1805933>
 16. WTTC implores G20 leaders to save the Travel and Tourism sector and recognizes the Kingdom of Saudi Arabia's leadership (2020). Retrieved from: <https://wttc.org/News-Article/WTTC-implores-G20-leaders-to-save-the-Travel-Tourism-sector-and-recognizes-the-Kingdom-of-Saudi-Arabia-s-leadership>

THE TOURIST INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Oresta Bordun¹, Vira Shevchuk²

¹*Ivan Franko National University of Lviv,
79000, Lviv, 41 Doroshenka St.
e-mail: oresta.bordun@lnu.edu.ua*

²*Ivan Franko National University of Lviv,
79008, Lviv, 18 Svobody Ave.
e-mail: vira.shevchuk@lnu.edu.ua*

Abstract. The goal of the article is to reveal the problems of the Ukrainian tourism industry of Ukraine and to provide proposals for its support during the COVID-19 pandemic. Analysis of the tourism business performance showed that the tourism sector was in the most difficult economic situation since the proclamation of Ukraine's independence in 1991 until early 2021. About half of a thousand of tourist enterprises were closed in Ukraine over the period of 2019–2020. The re-orientation of tourism enterprises at domestic consumers due to restrictions on foreign travel significantly reduced the income of tourism enterprises. Although several hybrid hotels or combo hotels and concept hostels were opened, their activities are far from profitable. If a mechanism to support the tourism business is not invented, it will stop attracting investors in the development of tourism infrastructure in the nearest future. Therefore, the article presents proposals for the organization of the tourism industry in general and for provision of state support to tourism enterprises, which, if restricted to travelling abroad, balance on the verge of loss.

Thus, we have come to the conclusion that today it is extremely important to consolidate the activities of government agencies and public organizations, as well as to strengthen communication between the national government and local governments in order to support economic activity in the field of tourism. We suggest the following proposals for supporting the tourism industry of Ukraine: providing benefits for local taxes and fees for tourism businesses, as well as supporting the development of local SMEs in the tourism sector; formation of the list of objects of critical infrastructure and rules of their support during the pandemic, along with fixation of this list and the rules within a special legislative or regulatory act; creation of a national information resource that would accumulate information on local government measures aimed at supporting economic activity in the tourism industry, as well as the use of relevant international information resources; establishing constant effective communication between local authorities and the community on issues of COVID-19 counteraction policy, organization of express research of the situation in the tourism sector; collection and analysis of innovative ideas to support economic activity in the period of quarantine restrictions and post-coronavirus economic recovery; highlighting medical tourism as a priority in the post-coronavirus period of economic development.

Keywords: travel industry, tour operators, travel agents, travel tax, COVID-19 pandemic.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2021

Прийнята до друку 24.11.2021